

Som forskningsleder ved Norsk Sjøfartsmuseum vil jeg med særlig henblikk på museumsforskningens plass i Regjeringens forskningspolitikk gjerne få komme med følgende innspill til forskningsmeldingen 2009:

1. Stortingsmeldingen om universitetsmuseene som kom i 2008, er et positivt signal om at Regjeringen ser behovet for å styrke museumsforskningen og dermed realisere mer av det store og dårlig utnyttede kunnskaps- og formidlingspotensialet som ligger i museenes samlinger, særlig i forvaltningsmuseene.
2. En statlig politikk for styrking av museumsforskningen må imidlertid for det første omfatte alle forvaltningsmuseene, både de som gjennom universitetene er underlagt Kunnskapsdepartementet, og de som underlagt Kultur- og kirkedepartementet. Det undervannsarkeologiske materialet som genereres av forvaltningsvirksomheten ved museene er like viktig som annet kulturhistorisk materiale som frembringes og forvaltes av museene med hjemmel i Kulturminneloven – og har minst like stort potensial for å frembringe ny kunnskap og spennende formidling. Når Arkeologisk Museum i Stavanger fra 1.1. 2009 blir universitetsmuseum og overføres fra Kultur- og kirkedepartementet til Kunnskapsdepartementet, vil all forvaltning av kulturminner over vann bli utøvd av museer som faller inn under den opptrappingen for forskningen ved universitetsmuseene som meldingen om disse har lagt opp til. Men mesteparten av den samlede undervannsarkeologiske forvaltningen og forskningen vil fremdeles falle utenfor. I tillegg til de to universitetsmuseene i Trondheim og Tromsø er denne lagt til museumsstiftelser under Kultur- og kirkedepartementet – Bergens Sjøfartsmuseum, Stavanger Museum / Stavanger Sjøfartsmuseum og Norsk Sjøfartsmuseum i Oslo, uten at det foreløpig er gitt signaler om en tilsvarende statlig satsning på å styrke forskningen der.
3. Norsk Sjøfartsmuseum alene har forvaltningsansvar for hele 10 (dvs. vel halvparten) av landets fylker, fra og med Østfold til Vest-Agder, inkludert innlandsfylkene østafjells. Dette er også langt den folkerikeste delen av landet, med det største utbyggingspresset og langt de fleste og største undervannsarkeologiske forvaltningsprosjektene. Norsk Sjøfartsmuseum er større på dette feltet enn alle de andre til sammen, og samlet står museene under Kultur- og kirkedepartementet for en undervannsarkeologisk forvaltningsvirksomhet som er flere ganger større enn den tilsvarende virksomheten ved universitetsmuseene.
4. Slik den omfattende forvaltningsvirksomheten og den øvrige driften ved forvaltningsmuseene utenfor universitetssektoren er, blir mesteparten av kunnskapspotensialet i det materialet som forvaltningsvirksomheten frembringer, liggende utnyttet. Den statlige driftsstøtten til for eksempel Norsk Sjøfartsmuseum er for eksempel bare en drøy million kroner til museumsvirksomheten og et tilsvarende beløp for forvaltningsvirksomhet som ikke finansieres av tiltakshavere etter bestemmelsene i Kulturminneloven, av et samlet budsjett på godt over 30 millioner kroner. Det kan ikke bli mye forskning av slikt.
5. Meldingen om universitetsmuseene understreker sterkt betydningen av å aktivere kunnskaps- og formidlingspotensialet som er knyttet til forvaltningsvirksomheten, men de tiltakene som skisseres for å gjøre noe med dette, gjelder (i og for seg naturlig nok) ikke andre forvaltningsmuseer. For å avhjelpe dette, må vi gjennom den bebudede forskningsmeldingen enten gis politiske signaler om en tilsvarende statlig innsats for å styrke

forskningen ved forvaltningsmuseene utenfor universitetene – eller det må legges opp til at også disse innlemmes i universitetsmuseene eller på annen måte knyttes opp mot universitetene slik at alle forvaltningsmuseene kan nyte godt av de tiltakene som skal iverksettes for å styrke forskningsvirksomheten ved universitetsmuseene. En tredje mulighet kunne i og for seg også være å frata de gjenværende forvaltningsmuseene under Kultur- og kirke departementet forvaltningsansvaret og overføre det til universitetsmuseene. Men det ville for det første være katastrofalt for sjøfartsmuseene som har bygget opp en betydelig kompetanse og stab av ansatte som håndterer forvaltningsansvar. For det andre ville det være faglig svært uheldig fordi undervannsarkeologien er enda mer enda mer avhengig av tverrfaglig samarbeid, både med historikere og kulturhistorikere, enn annen arkeologisk virksomhet, fordi den undervannsarkeologiske virksomheten har et klart tyngdepunkt i historisk tid, både middelalder, tidlig nytid og 1800-tallet, fordi Statens eiendomsrett til skipsfunn fra gjelder alle funn av skip fra før 1900. Her er sjøfartsmuseene under Kultur- og kirke departementet gjennomgående bedre rustet enn universitetsmuseene. Mens for eksempel Kulturhistorisk Museum ved UiO meg bekjent ikke har en eneste historiker eller etnolog i fast vitenskapelig stilling, har Norsk Sjøfartsmuseum til sammenligning tre faste vitenskapelige stillinger som for tiden er besatt av historikere / kulturhistorikere som har kompetanse på førstestillingsnivå som samlet dekker hele perioden fra vikingtiden til våre dager.

6. Disse forholdene understreker kanskje mer enn noe annet behovet for en statlig forskningspolitikk som strekker seg lenger enn til de institusjonene som i dag sorterer under Kunnskapsdepartementet. Men dette gjelder selvsagt ikke bare museumsforskningen. Og innenfor museumsforskningen gjelder det ikke bare forvaltningsmuseene. Mange museer, både under Kultur- og kirke departementet og flere andre departementer, har viktige samlinger som også representerer store uutnyttede kunnskaps- og formidlingspotensialer. Derfor har Norges Museumsforbund i kjølvannet av stortingsmeldingen om universitetsmuseene med god grunn etterlyst større koordinering av forskningsinnsatsen i museumssektoren og en departementsovergrepene statlig politikk for forskningen ved museene. Den bebudede forskningsmeldingen bør gi oss en slik tverrdepartemental politikk for museumsforskningen.
7. Museumsreformen har forandret det norske museumslandskapet under Kultur- og kirke departementet radikalt og skapt større og sterkere museumsinstitusjoner. Etter at vekten hittil har vært lagt på organisatoriske endringer, er tiden nå kommet for å fokusere på kvalitetsheving i museenes samlings- og formidlingsarbeid, bl.a. ved at museumsarbeidet lever mer opp til forpliktelsen om å være forskningsbasert.
8. Både Norges Museumsforbund og ABM-utvikling har derfor vektlagt behovet for mer og bedre museumsforskning i årene som kommer. Jeg skal ikke gjenta alt som er sagt og skrevet derfra om dette. Jeg vil avslutningsvis nøye meg med å påpeke at økt volum og kvalitet i museumsforskningen utenfor universitetene ikke bare er et spørsmål om mer tid og penger eller bedre organisering, som man ofte kan få inntrykk av, men også om å skape mer kontakt mellom de ofte svært små forskningsmiljøene ved museene og de større fagmiljøene (både ansatte og studenter) i universitets- og høyskolesektoren. Dessuten er museenes rekrutteringspolitikk svært viktig.
9. Dersom forskning skal prioriteres høyere også i museene utenfor universitetene, må institusjonene ikke bare være villige til å legge til rette for dette økonomisk og administrativt, men også sørge for intern kompetanseutvikling, og sikre at det både rekrutteres mer ny

vitenskapelig kompetanse og at denne videreutvikles og beholdes i museene. Museene må derfor prioritere vitenskapelige stillinger høyere i stillingsmassene sine – og de må prioritere vitenskapelig kompetanse høyere ved tilsetninger i vitenskapelige stillinger og andre relevante fagstillinger.

10. Med tanke på at studiereformene de siste årene etter hvert vil resultere i at det blir flere og flere unge medarbeidere i museene med doktorgrader – om museene kjenner sin besøkelsestid og tar godt imot dem – vil det dessuten melde seg et behov for opprykkstillinger, dvs. vitenskapelige toppstillinger, også ved museene utenfor universitetene.
11. Om forskningsvirksomheten ved museene under Kultur- og kirke departementet skal trappes vesentlig opp i årene som kommer og det store ubrukte kunnskaps- og formidlingspotensialet i museenes samlinger utnyttes bedre, vil det utvilsomt kreve økede bevilgninger til de museene som kan og vil drive forskning på høyt nivå. En slik økning bør for øvrig ikke bare begrunnes i museenes samlinger. Museer bør også drive forskning uavhengig av samlingene sine, for å fremskaffe nødvendig kunnskap på felter som er viktige for formidlingsarbeidet deres, men som de ikke kan regne med at universitets- og høyskolesektoren uten videre vil fremskaffe.
12. Men museene må også forventes å prioritere forskning høyere innenfor eksisterende økonomiske rammer. I mangel av en egen museumslov som pålegger museene et ansvar for forskning (som for eksempel i Danmark), er det gjennom de årlige driftstilskuddene fra de respektive departementene at Staten kan påvirke museenes atferd her. Museumsreformen har skapt større og sterkere institusjoner hvor det ligger bedre til rette for spesialisering og fordypning i det faglige arbeidet enn tidligere. Men det er hittil ikke stilt konkrete krav fra Staten verken til stillingsstruktur eller kompetansestruktur i museene. Etter mitt skjønn er det på høy tid at et slikt virkemiddel blir tatt i bruk for å mobilisere forskningspotensialet i museenes samlinger og personale.
13. Kunnskapsdepartementet bør derfor i forskningsmeldingen i samarbeid med de øvrige aktuelle departementene legge opp til at departementene gjennom føringer i bevilgningsbrevene sikrer seg at museene har tilstrekkelige og troverdige planer for forskning og holder seg med et definert minimum av vitenskapelige stillinger (i forhold til den samlede stillingsmassen) med rett og plikt til å drive forskning – og gjennomfører tilsettingsprosedyrer for disse som sikrer et forsvarlig faglig nivå på forskningsarbeidet.

Vedlagt følger manuskriptet til et foredrag om museumsforskningen og rekrutteringen til museene, holdt på et seminar i Stavanger i vår, hvor jeg som utdyper noen av disse synspunktene.

Med vennlig hilsen,

Per G. Norseng Sjøfartsmuseet / chief curator, Norsk Sjøfartsmuseum / Norwegian Maritime Museum, Bygdøyveien 37, N-0286 Oslo, Norway, Tel + 47 24114158 / 91792937, Faks + 47 24114151

Gull av gråstein? Rekrutteringen og forskningen ved museene

Innlegg på seminar i Stavanger 27.3. 2008 i regi av FMK (Forskerforbundets forening for tilsatte i museene og kulturminnevernet)

Innledning

Dette innlegget skal drøfte forholdet mellom forskningsvirksomheten ved museene og den rekrutteringspolitikken som føres der. Referanserammen vil være museer utenfor universitetssektoren. Det skal altså handle om det store flertallet av museumsinstitusjoner som ikke er definert som ”vitenskapelige” museer med stillingsstruktur og arbeidsvilkår på linje med resten av universitets- og høyskolesektoren, men som like fullt har eller bør ha ambisjoner om å drive forskning.

På bakgrunn av en beskrivelse av rekrutteringssituasjonen slik jeg oppfatter den, vil jeg diskutere hvordan endringer i rekrutteringspolitikk, kompetansekrav, stillingsstruktur og tilsettingsprosedyrer kan styrke museumsforskningen i en situasjon hvor den såkalte konsolideringsprosessen har skapt større og mer robuste enheter med mer plass for faglig spesialisering – og dermed også bedre forutsetninger for en målrettet rekruttering av vitenskapelig personell. Men først skal jeg si litt om hva som etter mitt skjønn bør være de sentrale målsettingene for forskningsvirksomheten ved museene og danne viktige utgangspunkt for rekrutteringen av faglig personell der. Dernext skal jeg kort skissere det større feltet av aktuelle og mulige forskningsfremmende tiltak ved museene som rekrutteringspolitikken også bør ses på bakgrunn av.

Jeg opplever at det i denne sammenhengen hittil mest har vært snakket om forskningstid, penger og hensiktsmessig intern organisering. Dette er selvsagt viktige faktorer. Men jeg vil likevel argumentere for at de aller største utfordringene norske museer og museumsansatte flest står overfor i dag, snarere er en gjennomgående altfor svak tilknytning til relevante fagmiljøer i universitets- og høyskolesektoren, og mangelen på en bevisst og forsvarlig politikk for rekruttering av faglige medarbeidere. Særlig det siste er hittil blitt viet altfor liten oppmerksomhet. Uten vesentlige forbedringer på disse feltene vil andre og mer kostnadskrevede tiltak for å fremme museumsforskningen lett bli bortkastet.

Målsettinger for forskningspolitikken ved museene

Museene har en allmenn forpliktelse til å drive forskningsbasert formidling, og har også i samlingsarbeidet behov for kvalifisert akademisk arbeidskraft. Formålet med museenes egen forskningsvirksomhet kan etter mitt skjønn med fordel deles i to hovedmål, selv om de henger nøye sammen:

1. Kunnskapsproduksjon knyttet til samlingene *og/eller* prioriterte temaer i museenes formidling
2. Kompetanseutvikling i eksisterende personale og nyrekruttering av forskerkompetanse

Det kan også være nyttig å skille analytisk mellom forskning, ofte definert som å skape ny kunnskap og sette den inn i en større sammenheng, og dokumentasjon, dvs. innsamling av opplysninger om samlingene og andre kulturhistoriske eller naturhistoriske opplysninger som er nødvendige for forvaltningen av samlingene og for formidlingen til publikum. Forskning krever større grad av teoretisk og metodisk skoloring enn dokumentasjonsarbeid, og mye av museenes egen kunnskapsproduksjon må snarere kalles dokumentasjon enn forskning. Men overgangen kan være nokså flytende her, og verdien av dokumentasjonsarbeidet som utføres ved museene, vil være større om det organiseres og gjennomføres med henblikk på forskningsmessige behov, problemstillinger og kvalitetsstandarder.

Selv om museene i sin formidling for en del kan baseres på forskning som utføres andre steder, er det mot denne bakgrunn viktig at de også selv har vitenskapelig kvalifisert personale som kan nyttiggjøre seg andres forskningsarbeid på en kompetent måte, lede museenes innsamlings- og dokumentasjonsarbeid og gjøre det meningsfylt i en større sammenheng. I det minste må kvaliteten på dette arbeidet sikres gjennom kontakt med aktuelle eksterne fagmiljøer. Men i praksis må museene selv drive forskning om de i større omfang skal virkeliggjøre idealet om forskningsbasert formidling av samlingene og annet kulturhistorisk materiale. De kan ikke ensidig basere seg på at utenforstående forskere skal utnytte og tilgjengeliggjøre det materialet de forvalter. De har dessuten også ellers ofte ønske om og behov for å forfølge geografiske eller tematiske vinklinger som ikke prioriteres i forskningsmiljøene andre steder. Det bør derfor arbeides for å styrke forskningen både spesielt på museenes respektive samlinger, og mer generelt på temaer som museene ønsker å formidle.

Forskningsvirksomheten ved museene er viktig p.g.a. den kunnskapen den produserer direkte, men også fordi den bidrar til å opprettholde og utvikle kompetansen i personalet. Høyere kompetanse i personalet vil i sin tur ikke bare kunne bidra til museenes egen kunnskapsproduksjon, men også til at eksterne kunnskapsproduksjon kan utnyttes bedre. Gjennom mulighetene for kompetent tilrettelegging av egne samlinger og samarbeid med andre fagmiljøer er dessuten museer med godt kvalifisert vitenskapelig personale bedre rustet til å tiltrekke seg interesse fra eksterne forskere for de samlingene de forvalter og de forskningsoppgavene de ønsker å få løst.

Tid, penger og organisering - eller kompetanse?

Det er gjort atskillig ved mange norske museer i senere år for å styrke forskningen, og det er blitt snakket enda mer om det. Listen over tiltak som bør diskuteres, allerede blir diskutert og til dels stedvis er gjennomført, er lang. Her er noen eksempler:

1. Forskningstid for tilsatte som ikke har det i dag, eller mer forskningstid for den enkelte ansatte
2. Klarere definert forskningstid, forskningsrett og forskningsplikt
3. Mer oppmuntring til og premiering av forskningsinnsats
4. Mer målrettet og bedre styring av forskningsinnsatsen og mer effektiv ressursutnyttelse gjennom innføring av forskningsplaner, forskningsleder- eller forskningskoordinatorstillinger, forskningsutvalg, interne forskerseminarer o.a.
5. Innhenting av eksterne finansiering til interne forskningsprosjekter

6. Utvikling av fellesprosjekter i de enkelte museene med eller uten ekstern finansiering
7. Deltagelse i samarbeids- og nettverksprosjekter med andre museer
8. Deltagelse i samarbeids- og nettverksprosjekter med universiteter, høyskoler eller frittstående forskningsinstitutter
9. Stipendordninger, veiledningstilbud og tilrettelegging av materiale for mastergradsstudenter
10. Veiledning og tilrettelegging av materiale for doktorgradsstudenter
11. Tilrettelegging og oppmuntring for museumstilsatte som får stipend til og opptak på doktorgradstudier
12. Tilrettelegging, permisjoner og oppmuntring for tilsatte som vil drive oppdragsforskning
13. Salg av oppdragstjenester fra museene i markedet for oppdragsforskning
14. Innføring av aspirantstillinger for akademisk godt kvalifisert arbeidskraft uten tidligere museumserfaring
15. Innføring av stipendiatstillinger i museene for å kvalifisere nyuteksaminerte mastergradskandidater til faste vitenskapelige museumsstillinger
16. Større vektlegging av forskningskompetanse ved tilsetting i fagstillinger ved museene

Enda flere mulige tiltak kunne sikkert vært nevnt. Mitt ærend her er ikke å gå nærmere inn på hvert enkelt virkemiddel, men å betone behovet for en forskningspolitikk i museene som forsterker effekten av ulike enkelttiltak. En slik politikk bør etter mitt skjønn både fokusere på virkemidler som fremmer egen kunnskapsproduksjon, og på virkemidler som kan tiltrekke andres forskningsvirksomhet til museene og/eller de temaene museene ønsker at det skal forskes på.

Jeg tror det aller viktigste grepet som må gjøres for å fremme forskningen ved museene, er å legge til rette for bedre kontakt mellom museene og andre forskningsmiljøer, særlig ved universiteter og høyskoler. Med alt annet som til daglig skal gjøres på et museum, vil den enkelte museumstilsatte, som attpå til normalt arbeider i et lite fagmiljø, nesten uansett hvor dyktig og ivrig han eller hun er, lett komme til kort i forhold til å ta vare på og utvikle sin forskerkompetanse. Det er vanskelig å holde seg tilstrekkelig oppdatert på teori- og metodeutviklingen i våre respektive fag med de forholdene de fleste av oss arbeider under. Også derfor er kontakten med fagmiljøene i universitets- og høyskolesektoren så viktig.

Museumsledere og tilsatte som virkelig ønsker å gjøre noe for forskningen ved museene, bør på denne bakgrunn vie minst like mye oppmerksomhet til de nederste som til de øverste virkemidlene på listen ovenfor, og helt spesielt legge vekt på det aller siste punktet, om kompetansekrav ved tilsetting i fagstillinger.

Både for styrkingen av museenes egen forskning og for utviklingen av kontaktflaten med andre fagmiljøer tror jeg styrking av den vitenskapelige kompetansen i museenes personale er en helt avgjørende faktor. Mer tid til og bedre organisering av forskningsarbeidet kan bare gi god effekt der hvor det finnes godt kvalifiserte og motiverte forskere. Det er utvilsomt viktig at den tiden de vitenskapelig tilsatte i museene disponerer til forskning, både med tanke på at de overhodet skal få utført et minimum av forskningsarbeid, og med tanke på at denne forskningstiden kan brukes som ”egenandel” i prosjekter med ekstern finansiering og/eller eksterne samarbeidspartnere ved andre museer eller forskningsinstitusjoner. Men tid og arbeidskraft er ikke nok. Museer som kan skilte med solid egen forskningskompetanse og medarbeidere med egne faglige nettverk har bedre forutsetninger enn andre både for selv å levere interessant og god forskning, og for være attraktive partnere som kan

etablere gjensidig nyttige samarbeidsforhold til andre forskningsmiljøer og trekke studenter til forskning på museenes samlinger og/eller temaer som museene ønsker å få utforsket.

Forskningskompetansen i museene kan økes på to ulike måter, gjennom videreutvikling av den kompetansen som allerede finnes der, og gjennom rekruttering av nye og godt kvalifiserte medarbeidere. Begge disse veiene må selvsagt følges. Men potensialet for videreutvikling av eksisterende kompetanse er begrenset ikke bare av forskningstid og andre rammevilkår, men også av de forutsetningene og kvalifikasjonene de ansatte i utgangspunktet har for å drive forskning. Slik rammevilkårene nå for det meste er, kan det være utfordrende nok for de museumstilsatte som ved tilsettingen har forskerkompetanse, å vedlikeholde den, enn si utvikle den, i en travel og mangfoldig museumshverdag. Dette vil forhåpentlig bedre seg nå som museumsinstitusjonene er blitt færre og større. Men om ikke noen faglige minimumsforutsetninger for forskningsarbeid er til stede ved tilsettingen, nytter det ikke å legge forholdene til rette for slik faglig utvikling. Vi kan ikke lage gull av gråstein.

Rekrutteringen til fagstillinger ved museene etter innføringen av autorisasjonsordningen

Nøkkelen til en god forskningspolitikk ligger altså etter min mening fremfor alt i en god rekrutteringspolitikk som tar hensyn til museumsforskningens behov. Men det mangler mye på at norske museer kan sies å ha det i dag, og det er ikke lett å se tegn til endring til det bedre.

Det finnes utvilsomt en hel del godt kvalifiserte og sterkt motiverte forskere i norske museer, også utenfor universitetsmuseene. Men når man ser på rekrutteringspraksisen i senere år, er dette dels et resultat av en eldre praksis med bedømmelseskomiteer for tilsetting i vitenskapelige stillinger ved museene – en praksis som for lengst stort sett er forlatt. Dels er det et for senere års vedkommende mange steder et resultat av rene tilfeldigheter. Om vi ser bort fra noen få store nasjonale museer, er det ikke i særlig grad et resultat av målbevisst satsing på forskning, hverken med henblikk på vilkårene museene har tilbudt sine nye ansatte i fagstillinger, eller med henblikk på hvilke krav museene har stilt til nye medarbeidere og hvordan de har gått frem for å ansatte dem.

I den grad museene har rekruttert kvalifiserte forskere i senere år, skyldes det oftest nærmest ren flaks, og er slik sett nokså ufortjent. Etter å ha fulgt godt med i stillingsannonse innenfor museumssektoren det siste tiåret, og med støtte i statistisk materiale og rapporter fra Norges Museumsforbund om bruk av autorisasjonsordningen som for 10 år siden ble innført for konservatorstillingene, er jeg fristet til å karakterisere norske museers forhold til forskning som den rene alkymi – her forsøkes det virkelig å lage gull av gråstein.

Autorisasjonsordningen for konservatorer er i denne sammenhengen et problem. Den ble i sin tid innført på initiativ fra museumstilsatte som var medlemmer av Forskerforbundet, for å møte det problemet at mange museer uansett ikke fulgte Museumsforbundets anbefaling om bruk av vitenskapelige bedømmelseskomiteer bl.a. fordi dette ble ansett som tidkrevende og kostbart og ikke gav institusjonene nok handlefrihet. Det er selvsagt fint at ansatte i fagstillinger har fått en anledning til å få vurdert sin kompetanse som konservator eller førstekonservator som er uavhengig av om det finnes ledige stillinger å søke på, på linje med de ordningene som lenge har eksistert i universitets- og høyskolesektoren. Det gir museumsfolk noe å strekke seg etter, og ryddige forhold rundt kompetanseoppbygg både for arbeidsgiver og ansatte. Men for øvrig er ordningen etter min oppfatning først og fremst et knefall til, og en sovepute for, museumsledere som ikke prioriterer rekrutteringen av

kvalifisert vitenskapelig personale høyt nok. Flere sider ved autorisasjonsordningen er svært problematiske.

For det første er ordningen blitt brukt langt mindre enn forventet, om man ser bort fra dem som er blitt tildelt autorisasjon administrativt som konservator eller førstekonservator NMF på grunnlag etter vurderinger etter gammel ordning med bedømmelseskomiteer ved tilsetninger. Særlig gjelder dette søknader om autorisasjon som førstekonservator. Jeg vil gjette på at dette for en stor del skyldes at det er for få fagstillinger som i dag er definert som vitenskapelige, med muligheter for opprykk i henhold til autorisasjonsordningen, slik at både motivasjonen for å søke og rammevilkårene for å kvalifisere seg til autorisasjon ikke er til stede i tilstrekkelig grad. Problemet understrekes av at interessen for å søke autorisasjon ikke ser ut til å ha økt selv om listen er blitt lagt lavere i senere år.

For det andre er nemlig kompetansekravet til autorisasjon som konservator blitt svekket i forbindelse med innføringen av nytt karaktersystem og ny gradsstruktur ved universiteter og høyskoler. Der det før ble krevd magistergrad eller hovedfag med laudable karakter, er det i dag tilstrekkelig med mastergrad med karakteren C. Det gamle laudkravet var etter min oppfatning også for beskjedent, sammenholdt med de krav som ble stilt ved universiteter og høyskoler, noe som sikkert et stykke på vei skyldtes det praktiske forhold at kravet til den gamle karakterløse magistergraden var definert til dette nivået. Og ut fra min erfaring som mangeårig sensor til høyere grads eksamen i historie ved Universitetet i Oslo representerer utviklingen i de senere årene en ytterligere devaluering av konservatorkompetansen. Riktignok ble det for noen år siden innført krav om litt mer vitenskapelig produksjon på toppen av utdannelsen for dem som nå uteksamineres med mastergrad. Men én ekstra artikkel er knapt nok tilstrekkelig til å kompensere for det reduserte innslaget av selvstendig forskning som den nye graden innebærer i mange fag, og slett ikke for gapet til kravet om karakteren A eller B som i universitets- og høyskolesektoren normalt brukes overfor søkere til doktorgradsstipend, timelæreroppdrag og lignende.

For det tredje – og enda viktigere – er autorisasjonsordningen etter min oppfatning helt uegnet som hjelpemiddel til å rekruttere kvalifisert vitenskapelig personale ved museene. Den gamle ordningen med bedømmelseskomiteer som autorisasjonsordningen for ca. 10 år siden erstattet, hadde nettopp til hensikt å sikre den faglige kvaliteten og hjelpe museene ved ansettelser i konservatorstillinger. Men den nye ordningen er ikke til hjelp på samme måte som den gamle i tilsettingsprosesser. Den gir bare en pekepinn om hvilke søkere som innehar visse minimumskvalifikasjoner, og hvilke som ikke innehar disse, eller ikke har hatt anledning til å dokumentere dem. Autorisasjonsordningen gir altså ikke grunnlag for å rangere søkere etter vitenskapelige kvalifikasjoner, bortsett fra i de tilfeller der én eller flere har dokumentert førstekonservatorkompetanse, andre ikke. I praksis betyr dette at det som oftest er forskjeller i andre typer kvalifikasjoner som blir utslagsgivende ved tilsetninger, ikke forskjeller i vitenskapelig kompetanse. Dessuten inneholder autorisasjonsordningen et tilleggskrav til konservatorkompetanse som må virke direkte kontraproduktivt dersom det skal være et prioritert mål for ordningen å rekruttere vitenskapelig personale til museene. Jeg sikter her til kravet om to års museumspraksis. Når stillinger blir lyst ut med krav om autorisasjon som konservator NMF (eller tilsvarende kvalifikasjoner), kan det lett utelukke godt kvalifisert forskere og føre til innavl, og til at søkere med nokså beskjedne forutsetninger for å drive forskning blir tilsatt i stedet.

Materiale fra Museumsforbundet viser at museenes praksis ved utlysninger og tilsetninger i konservatorstillinger og museumslederstillinger har variert svært siden innføringen av autorisasjonsordningen, og ikke på noe vis følger opp intensjonene bak innføringen av ordningen. En

hel del museer har krevd autorisasjon som konservator, i enkelte tilfeller har større museer uttrykt ønske om eller stilt krav om førstestillingskompetanse. Men det siste hører til sjeldenhetene. Langt flere museer har mer beskjedent nøydt seg med fromme ønsker om søkere med autorisasjon som konservator, eller tilsvarende kvalifikasjoner, og svært mange museer har lyst ut konservatorstillinger uten spesielle krav til fagkompetanse utover hovedfag eller mastergrad. Dette har i stor grad skjedd både ved mindre og større museer. Selv konservatorstillinger med forskningslederfunksjon er blitt utlyst uten bruk av Museumsforbundets minimumskrav for forskerkompetanse i konservatorstillinger, og det har forekommet at ledelsen ved ganske store museer åpent har tilkjennegitt at den heller vil tilsette yngre søkere med mindre kompetanse enn eldre søkere med høy vitenskapelig kompetanse fordi yngre mennesker er mer nyttenkende.

Summen av alt dette er ganske nedslående. Det tyder på lave ambisjoner for forskningen ved museene, og det er foreløpig ikke klare tegn til at museumskonsolideringen og styrkingen av museumsinstitusjonene har ført til endret praksis. Snarere er det mitt inntrykk at mange konsoliderte museer ikke bare unnlater å stille krav om konservatorkompetanse til konservatorstillingene, men også gjerne helt unnlater å lyse ut konservatorstillinger, og heller velger mindre forpliktende og generelt billigere betegnelser på ledige fagstillinger. Det er lite trøst å finne i at det kanskje ikke ville hjulpet så mye om autorisasjonsordningen var blitt mer brukt ved tilsetninger.

Hva må gjøres?

Dette kan bli et enda mer påtrengende problem etter hvert som universitetene med det nye gradssystemet vil produsere flere og flere doktorgrader, samtidig som embetseksamen av høyere grad er blitt mindre verdt som forskerutdannelse. Det er ikke å vente at folk med doktorgrader vil være interessert i å bli ansatt for eksempel som fagkonsulenter eller rådgivere i museene uten forskningstid i påvente av at de skal opparbeide tilstrekkelig fartstid til å få førstekonservatorstillinger. De nye konsoliderte museene bør koste på seg å konkurrere om denne og annen høyt kvalifisert akademisk arbeidskraft om museumsreformen skal føre til styrking av forskningen i museene. Da må autorisasjonsordningen legges til side eller endres for bruk ved tilsetninger.

Jeg synes etter dette at der bør være en viktig oppgave for Forskerforbundet og FMK å slå ring om konservatorstillingene som vitenskapelige stillingene også ved museene utenfor universitets- og høyskolesektoren. Det er mulig at de bør døpes om, slik at tittelen konservator kan overlates til de tekniske konservatorene. Kanskje kan forskertittelen tas i bruk i stedet, som i den frie instituttsektoren, eller stillingsbetegnelser som amanuensis og førsteamanuensis. Viktigere enn titlene er likevel innholdet, dvs. at de vitenskapelige stillingene ved museene opprettholdes med tilstrekkelig tid til forskning og besettes av medarbeidere med tilstrekkelige faglige kvalifikasjoner. Og ikke minst med tanke på at nokså unge medarbeidere med førstekonservatorkompetanse ventelig vil bli vanligere i museene i fremtiden om institusjonene kjenner sin besøkelsestid, bør FMK dessuten arbeide for at det også skapes videre opprykksmuligheter, slik at museene kan være attraktive arbeidsplasser for høyt kvalifisert akademisk arbeidskraft i alle stadier av karrieren.

Museumsforbundets autorisasjonsordning for konservatorstillinger var kanskje en nødvendig nødløsning i et fragmentert museumslandskap for 10 år siden, og som et system for vurdering for kvalifikasjonsopptrykk kan den godt beholdes. Men i ansettelsessammenheng er den hverken fugl eller fisk. Paradoksalt nok kan det bli like galt enten ordningen brukes eller ikke i slike sammenhenger. Når

det ikke stilles krav om konservatorkompetanse, er det som oftest ingenting som sikrer selv et minimum av forskerkompetanse hos den som blir tilsatt. Og når det stilles krav om autorisasjon NMF, kan man gå glipp av søkere med høyere vitenskapelig kompetanse enn den som har fått denne autorisasjonen. Etter mitt skjønn må høy faglig kompetanse på de spesifikke fagfeltene de enkelte museene søker å dekke, være viktigere enn museumspraksis ved besettelse av vitenskapelige stillinger.

Løsningen på dilemmaet må helst være å avvikle bruken av den unyanserte autorisasjonsordningen i tilsettingsammenhenger og erstatte den med ad hoc-vurderinger av søkerens vitenskapelige kompetanse, eller å kombinere de to fremgangsmåtene. Mange museumsledere vil sikkert vike tilbake for å ta i bruk noe som ligner på den gamle og kostbare ordningen med bedømmelseskomiteer, men det kan for det første lønne seg på lengre sikt dersom det er et prioritert mål å styrke forskningen ved museene. For det andre må det være mulig å løse dette på noe enklere vis enn tidligere.

Følgende rekrutteringspolitiske grep kan mot denne bakgrunn avslutningsvis stilles opp som mulige løsninger på de utfordringene museene står overfor i arbeidet med å styrke forskningsvirksomheten:

1. Øke andelen vitenskapelige stillinger blant fagstillingene ved museene
2. Reformere autorisasjonsordningen eller fjerne den fra tilsettingsprosessene
3. Stille mindre absolutte krav/fravike krav om museumspraksis ved tilsetting i museumsstillinger med forskningsrett/forskningsplikt
4. Innføre strengere, mer konsekvente og mer spesifikke faglige kompetansekrav ved utlysning av slike fagstillinger i museene, med utgangspunkt i de enkelte museenes forskningsstrategier og prioriteringer
5. Gjennomføre grundigere vurdering av søkerens relevante faglige/vitenskapelige kompetanse *før* tilsetting
6. Innføre opprykksmuligheter/vitenskapelige toppstillinger i museene

Etter mitt skjønn bør det være en prioritert fagpolitisk oppgave for Forskerforbundet og FMK å arbeide for å få gjennomslag for disse tiltakene. Det bør også være mulig å nå frem. På den ene siden har museumsreformen skapt større og mer bærekraftige enheter som bør kunne tillate seg å ha flere vitenskapelige stillinger og større grad av faglig spesialisering og fordypning i disse. På den andre siden gjør den nye statsstøtteordningen det lettere for Kulturdepartementet å øve press gjennom tildelingsbrevene og stille krav til institusjonene om stillingsstruktur, kompetanse og tilsettingsprosedyrer. Både FMK og Norges Museumsforbund bør oppmuntre departementet til å gjøre dette.